

Nr 148

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv; given Stockholms slott den 8 oktober 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att allmänna arvsfonden tillfallen egendom skall avstås i tre fall.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 8 oktober 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, KLING, EDENMAN, HERMANSSON, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om *avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv* och anför.

Arkivarbetaren Oskar Pull från Nyköping, född den 3 februari 1895, avled den 15 oktober 1964 utan att, såvitt framgår av en efter honom upprättad bouppteckning, efterlämna annan arvinge än allmänna arvsfonden. Behållningen i boet utgjorde 7 785 kronor 61 öre.

Den 2 februari 1965 hölls vid Stockholms rådhusrätt vittnesförhör med två vittnen för dödsfalls skull rörande påstått muntligt testamente av Pull till förmån för Estniska Hjälpcentralens kuratorium för skollovskolonier och Estniska Akademiska Sällskapet. Enligt vittnesberättelserna hade Pull den 10 augusti 1964 vid vistelse på hjälpcentralens barnkoloni på Björkö inför båda vittnena uttalat, att han skulle testamentera allt till barnkolonien utom ett par tusen kronor, som skulle gå till Estniska Akademiska Sällskapet. Pulls avsikt skulle ha varit att under vistelsen på kolonien upprätta skriftligt testamente i enlighet med sina uttalanden, men han hade enligt vittnena insjuknat påföljande dag och efter ytterligare en dag blivit förklarad och mist talförmågan.

Den 26 mars 1965 bevakades protokollet innefattande förordnandet såsom muntligt testamente vid Nyköpings domsagas häradsrätt.

Kammaradvokatfiskalsämbetet, som den 20 april 1965 delgetts förordnandet, fann i framställning den 29 i samma månad förordnandet inte uppfylla fordringarna på ett i laga ordning upprättat testamente, eftersom det, även om den 11 augusti 1964 sådana omständigheter varit för handen, att Pull varit berättigad förordna om sin kvarlåtenskap enligt bestämmelserna i 10 kap. 3 § ärvdabalken, likväl inte visats att så varit fallet dagen före. Anledning att klandra testamentet för arvsfondens räkning skulle alltså föreligga. Då förordnandet emellertid enligt ämbetet finge antas vara ett rik-

tigt uttryck för Pulls yttersta vilja, hemställde ämbetet, att Kungl. Maj:t måtte besluta om avstående från klandertalan för fondens räkning enligt 5 kap. 2 § ärvdabalken beträffande förordnandet.

Sedermåra ingavs till finansdepartementet ett intyg av de två vittnena, enligt vilket Pull redan den 10 augusti 1964 skulle ha drabbats av förlamning, som medfört förlust av tal- och rörelseförmåga. Vidare uppges i intyget, att hans tillstånd under återstoden av hans levnad inte förbättrats.

Anna Elly Graziella Utterström från Malmö, född den 28 september 1893, avled den 28 september 1964 utan att, såvitt framgår av en efter henne upprättad bouppteckning, efterlämna annan arvinge än allmänna arvsfonden. Behållningen i boet utgjorde 12 625 kronor 80 öre.

Den 7 december 1964 hölls vid rådhusrätten i Malmö vittnesförhör med tre vittnen angående vissa av den avlidna fällda yttranden, enligt vilka hon skulle ha förordnat om sin kvarlåtenskap till förmån för Malmö Blindförening, Malmö. Av vittnesförhören framgår, att hon vid ett flertal tillfällen uttalat, att hon avsåg, att hennes kvarlåtenskap skulle tillfalla sagda förening och att testamente skulle upprättas i enlighet med dessa önskemål. Något testamente kom emellertid aldrig till stånd.

I protokollet över vittnesförhöret omnämnda muntliga testamentariska förordnanden bevakades den 28 december 1964 vid rådhusrätten.

Kammaradvokatfiskalsämbetet, som den 27 mars 1965 erhållit del av testamentet, framhöll i framställning den 13 maj samma år, att det muntliga förordnandet enligt ämbetet inte uppfyllde fordringarna på ett i laga ordning tillkommet testamente, då det inte visats, att vid förordnandets tillkomst sådana särskilda omständigheter varit för handen, att Utterström varit berättigad att förordna om sin kvarlåtenskap enligt bestämmelserna i 10 kap. 3 § ärvdabalken. Inte heller hade vid förordnandets tillkomst förfarits så som i nämnda lagrum sägs. Ämbetet konstaterade, att det alltså förelåg anledning att på allmänna arvsfondens vägnar klandra ifrågavarande förordnande. Då detta emellertid finge antas vara ett riktigt uttryck för Utterströms yttersta vilja, hemställde ämbetet, att Kungl. Maj:t måtte jämlikt 5 kap. 2 § ärvdabalken besluta, att klander emot förordnandet inte skulle äga rum för arvsfondens räkning.

Förra pensionatsinnehavaren **Elin Kristina Sjöström** från Härnösand, född den 9 april 1889, avled den 5 februari 1964 utan att, såvitt framgår av en efter henne upprättad bouppteckning, efterlämna annan arvinge än allmänna arvsfonden. Den till statskontoret inlevererade behållningen uppgår till 43 607 kronor 13 öre.

Hos Kungl. Maj:t har Kerstin Sjölander, född Eklöf, Sundsvall, anhållit, att kvarlåtenskapen måtte helt eller delvis avstås till förmån för henne.

Till stöd för ansökningen har anförts, att sökanden är född 1930 som

dotter utom äktenskap till Sjöströms år 1933 avlidne son. Sjölander är den enda levande avkomlingen till Sjöström, hennes farmor. Denna hade sökanden ofta träffat och även vistats hos under uppväxtåren, vilka hon till stor del tillbragte i samma stad som farmodern. Under dessa relativt otrygga år hade sökanden haft en fast förankring i gemenskapen med sin farmor. Som vuxen hade Sjölander haft kontinuerlig kontakt med Sjöström, även under dennas sjukdomsår fram till dödsfallet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län finner, att den utredning som gjorts i ärendet utvisar, att förhållandet mellan sökanden och arvlåtaren synes ha varit gott, och anser det därför skäligt, att arvet åtminstone till hälften avstås till Sjölander.

Kammaradvokatfiskalsämbetet tillstyrker livligt, att hela kvarlåtenskapen avstås till Sjölander, som umgåtts med farmodern och sålunda även på så sätt får anses ha stått henne nära och som dessutom kan anses leva under bekymmersamma ekonomiska förhållanden.

Departementschefen. För att ge en principiell bakgrund till mitt förslag rörande de två först refererade fallen, vilka bör ses i ett sammanhang, vill jag inledningsvis erinra om det av konstitutionsutskottet vid årets riksdag i memorial 1965: 27 (punkten 5) gjorda tillkännagivandet rörande de inom finansdepartementet enligt 5 kap. 2 § ärvdabalken handlagda ärendena om avstående för allmänna arvsfondens räkning från klandertalan beträffande testamentariska förordnanden. Memorialet har enligt riksdagens beslut den 12 maj 1965 lagts till handlingarna. Enligt utskottets uppfattning står Kungl. Maj:ts praxis att godta muntliga uttalanden som testamenten i flertalet av de granskade fallen inte i överensstämmelse med den praxis, som följts inom rättstillämpningen i övrigt och som kommit till uttryck i högsta domstolens avgöranden. Utskottet har funnit, att prövning för eftergivande av arvsfondens rätt i de åsyftade fallen kunnat ske endast enligt 5 kap. 3 § ärvdabalken, alltså som avstående av arvsfondens rätt till kvarlåtenskap.

Mot bakgrund av vad som sålunda förevarit har jag inte ansett mig kunna föreslå bifall till kammaradvokatfiskalsämbetets framställningar om avstående från klandertalan för fondens räkning beträffande de aktuella förordnandena av Pull och Utterström. Båda förordnandena har gjorts i form av muntliga uttalanden. I det senare fallet rör det sig om i olika sammanhang samtalsvis fällda yttranden utan att vare sig testators personliga beägenhet berättigat henne att upprätta nödtestamente eller formkravet för ett giltigt sådant uppfyllts. I det förstnämnda fallet är formkravet väl uppfyllt, men det befintliga materialet med sinsemellan motstridiga uppgifter på den punkt, som avgör om Pull varit berättigad upprätta nödtestamente, har inte gett stöd för beslut att avstå från klandertalan.

Då uttalandena alltså inte kunnat godtas som testamenten, har frågan om

efterskänkande av arvsfondens rätt till arv efter Pull och Utterström aktualiserats. Med hänsyn till att arvlåtarna i båda fallen velat tillgodose juridiska personer torde Kungl. Maj:t inte kunna utan riksdagens samtycke avstå från kvarlåtenskapen.

I avbidan på riksdagens bemyndigande har Kungl. Maj:t för att säkerställa fondens rätt till arven efter Pull och Utterström beslutat, att klander-talan skall anställas resp. talan väckas om ogiltigförklarande såsom testamente av förordnandena.

I sakfrågan vill jag framhålla, att jag delar kammaradvokatfiskalsämbe-tets uppfattning, att i båda fallen de muntliga uttalandena kan antas motsvara de avlidnas yttersta vilja. Med hänsyn även till de ändamål, som vederbörande velat tillgodose, finner jag det skäligt, att arvsfondens rätt till be-hållningen i dödsbona efter Utterström och Pull avstås, Utterströms kvar-låtenskap till Malmö Blindförening och Pulls till de av Pull angivna organi-sationerna med sådan fördelning att 2 000 kronor tillfaller Estniska Akade-miska Sällskapet samt återstoden Estniska Hjälpcentralens kuratorium för skollovskolonier.

Vad därefter angår den i det föregående redovisade ansökningen av Kerstin Sjölander ger utredningen i ärendet vid handen, att sökanden stått sin farmoder nära och att hon befinner sig i relativt små ekonomiska om-ständigheter. Med hänsyn till detta och vad som i övrigt anförts anser jag i likhet med kammaradvokatfiskalsämbetet, att ansökningen bör av billig-hetsskäl bifallas och kvarlåtenskapen i sin helhet avstås till sökanden. Detta förutsätter med hänsyn till beloppets storlek riksdagens medverkan.

Hemställan. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge

a) att av den allmänna arvsfonden efter arkivarbetaren Oskar Pull tillfallna kvarlåtenskapen avstås ett belopp av 2 000 kronor till Estniska Akademiska Sällskapet och återstoden till Estniska Hjälpcentralens kuratorium för skollovskolonier;

b) att den allmänna arvsfonden efter Anna Elly Graziella Utterström tillfallna kvarlåtenskapen avstås till Malmö Blindförening;

c) att den allmänna arvsfonden efter förra pensionats-innehavaren Elin Kristina Sjöström tillfallna kvarlåtenska-pen avstås till Kerstin Sjölander.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Göran Sellvall